

Hamlet — Máté Gábor

Ha a gépbe olyan csavar kerül, amely nem illik sehová, az előbb-utóbb akadályozni kezdi a mechanizmus működését, idővel pedig a szerkezet romlását, darabokra törését okozhatja. Hamlet ilyen csavar a dán államgépzetben.

Mindnyájunk őriz valamilyen Hamlet-képet, hála, hogy két-három évenként színre kerül valahol, vagy vásznon, vagy képernyőn jelentkezik mindig más színész arcával. Belém a hajdani kaposvári előadás égette Hamletet, és semmiféle Nak-sol nem hegesztheti az élményt: tizenhét évesen legfogékonyabb az ember az érzelmi hő és hideg ingadozására. Pedig — mint annyian mások — én is láttam Lawrence Oliviert, Szmoctunovszkijt vásznon, színházban Gábor Miklóst, képernyőn Maximilian Schell, Cassmant, Derek Jacobit, néhány részletben Viszockijt.

A nagy kérdés számomra az volt, mire használja fel Ascher Tamás a Hamletet. Most, amikor egy pécsi előadás Claudius-t teszi főszereplővé vagy egy nem régi színlelési bemutatót a Jan Kott-i Nagy Mechanizmus-elmélet érvényesült követelményét Ascher nem büvészmutatványra vállalkozott, igazi és mégis más Hamletet csinált. S ezt hangsúlyozom akkor is, ha természetesen tartom, hogy négy-öt hét próbával — ennyi jut egy csacska operettre is — vannak az előadásnak még kiforratlan részei, és a színészek kis hányada nem egészen kész a szerepével; négy-öt előadás kihozhatja belőlük a legjobbakat. Itt egy olyan előadás zajlik, amelynek abszolút főszereplője Hamlet. Mindenki más csak annak a szürke közegnek része, melyet Claudius tudatosan sematizált maga köré; boldog nyáj, s ha bírkamivoltáról egy pillanatra sem feledkeznek meg, nem kell tartania az őrző kutyáktól. A dán trón környezete kedélyes, sőt egyegy tagjában egyenesen felhőtlen, jó kedélyű emberi közeg. (Laertes!) A nézőnek fel sem tűnik kezdetben, hogy Polónius időnként körbevizslat, s érdeklődése nem pusztán udvariassági formula. A kulcsfigura ebben az előadásban, ilyen Polóniust még nem láttunk, és ez az

„ilyent még nem láttunk” több karakterre is érvényes. Koltai Róbert fantasztikusán nagyszerű alakításában ugyanis látszólag rendkívül mulatságos figurával találkozunk; olykor adja az ostobát is, csak hogy minél ártalmatlanabbnak tűnjék fel. De egyszerűen csak tanulóként kezdünk: talán akkor, amikor fia után is kémek küld, és rendkívül szakszerűen oktatja ki Rajnádot a felderítés legoptimálisabb módozataira. Megsejtjük, hogy udvari szaktanácsadói, közzgazdász, diplomáciavezetői státusa csak fedőfoglalkozása az igazinak: ő a titkosrendőrség feje. E hivatalát majd Osrick örökli méltó utódként. (Gutin András.)

Ami döntően fontos az ascheri Hamletben, az az, hogy tudatosan beépíti koncepciójába a címszereplő, Máté Gábor eddigi legjobb alakításából leszűrhető azt a felismerést, hogy a színész a derű színeinek egyik legmesteribb keverője. Következésképpen olyan, minden eddiginél másabb Hamletet ismerünk meg, aki Helsingörbe hazahozza magában a kurafit, a vidám cimborát, a — ne féljünk kimondani! — bohócot... Aki akkor van elemében, ha wittenbergi egyetemi-bordély-

bell cimborák, ivászatok társhelei látogatják meg. Ő ugyanolyan play boy lehetett, mint ezek a bérencékké züllött fiatalemberek: Rosencrantz és Guildenstern — Spindler Béla, Dunai Károly. Horatio — Gyuricza István — „jelke másik fele”, aki valószínűleg ingyen tanulóként filozofálásban volt társa.

Ascher és Máté fölfedezték: az „örült” Hamlet abszurdra szikrázó szöveg-humora ugyanaz, mint a Shakespeare-művek bohócaié, s ez jelenetek sorának alap-hangulatát határozza meg. Eörsi István szerencsés órákban fogant fordításkorszerűsítése — amely Arany János szlogenné vált mondatait kapaszkodóul érintetlenül hagyta — még tovább élesíti a poénokat. Az az érzésünk, mintha Örkény-egypercetek füzérét látnánk ezekben a jelenetekben. Az sem véletlen — ő is csak Shakespeare köpenyéből bujt ki — beckett-i véglenyár a sírásókétfős; Lukács Andor és Csákányi Eszter jutalma, és ők főszereppé emelik, frenetikus hatású játékot produkálnak, óriásiak... (Lukács a szellem és a színésztársulat direktorként is az előadás legjobbjai között van.)

Az a fiatalember, aki legszívesebben Ophéliája szok-

nyáját emelgetné — miután alaposan körülkémlelt, nem figyelik-e most is —, néha kinéz ránk, elveszteget, elátulva, hogy idegei szakadásig rojtosultak. Vidám kurafi, az átlagosnál sokszorosan nagyobb erkölcsi érzékkel, a katasztrófa előadója ez. Másfelől: tipikus intellektuális, aki a tervkövacsolásban zseniális, viszont képtelen a végrehajtásra. (Polónius leiszorításakor maga is ájultan rogy a földre.) Az egykori romantikus, érzelmileg fűtött kaposvári előadás és e között a legnagyobb különbség az, hogy a mostani élmény érzelmi, de mindkettő a maga korának tartott tükröt. Máté Gábor alakítása pedig nyilván még újságírók témaja lesz, hiszen nemcsak a színész pályájának eddigi legfontosabb állomása, hanem minden Hamlet sorában is hatalmas teljesítmény, minőségében új Hamlet. Ugyanezt lehet elmondani Básti Juli Ophéliájáról is: nem a szokásos naiva-Ophélie, ez egy viháncoló, gondtalan életre készülő, erősen szexuális karakterű fiatal nő, akire egyszer csak rázszakad az égbolt; képtelen felismerni, hogy Hamletje nem akarja magát rántani őt is, és beleőrül a félreértésbe, s atyja halálába. Alakításának nagyszerűsége abban is rejlik, hogy Ophélie örülésében képes felmutatni az egykori, minden szabadossága ellenére erősen korlátozott Ophéliát: Bezerédj Zoltánnak Laertessel hasonló utat kell bejárnia. Ismét nagyon jó, a párbajjelenetük pedig ugyanolyan kitűnő, mint Zeffirelli Rómeo és Júlijájának Tybalt-Rómeo öszszecsapása: nem nélkülözi a humort, s éppen ezért válhat hirtelen tragikusá. Bár bevallom, én pazarlónak tartom Shakespeare-t abban, hogy az égerfogó-jelenetet megkészszerzi, egyszer pantomimmal, aztán színjátékkal adhatja elő ugyanazt a történetet, mégis le kell írnom, hogy Gőz István, Serf Egyed és Vizsnyiczai Erzsébet pompás triója hatalmas tapsot kapott a pantomim-betét után. Elemi humor! Claudius itt maga is szürke egyéniség, jellemző, hogy asszonyi gyilkokkal — mérgegel — öl. S ez egyúttal azt is jelzi, hogy veszélyesebb a nyíltan zsarnoknál. Jordán Tamás most küzd a szerepért: az idei évadban ez a harmadik főszerepe, még nem készült el teljesen a figurával. Gertrud — Lázár Kati — tragédiája, hogy bár az egyik pillanatban felismeri fia morális igazságát, tetteivel képtelen támogatni.

A puritán díszlet Donáth Péter, a történelmi kor díszletét a maival szerencsésen elegyítő kosztümök Szakács Györgyi munkája.

Leskó László

NŐK

„Gyógyítás nincs ápolás nélkül, s a meg nem felelő ápolás semmivé teheti a legjobb orvosi munkát is.”

(Hetényi Géza professzor)

zás, a vérvétel, a bajmegállapításhoz szükséges orvosi vizsgálatok előkészítése; a betegek pszichés gondozására már alig jut idő. De arra van gondjuk, hogy megmagyarazzák egy-egy vizsgálat értelmét, lefolyását, csökkentve a szorongást. S föl kell figyelniük arra is — fűzte hozzá —, ha valaki szótlanul ül az ágy szélén, idegesen gyűrögeti a zseb-kendőjét vagy könnyűen sírva fakad. Ilyenkor a tapintatos érdeklődés többet ér a nyugtatónál.

Ágnes nővérnek nem lehet annyi dolga, hogy ne válaszoljon türelmesen, ha kell, napjában többször is arra, ami a beteg számára a legfontosabb: mikor tud lábra állni, hogyan alakul a sorsa... Megragadóak Katalin nővér szavai: „Amikor reggel belelépek a kórterembe, körülnézek, s azonnal látom nyugodt volt-e az éjszaka vagy sem. Ezernyi apró jelből lemérem, hogy a hangulat gyógyulást segítő vagy épp hátráltató... Érzem:ők az én betegeim, felelős vagyok értük...”

A televízió pályaválasztási tanácsadója néhány esztendője úgy akart kedvet csinálni az ápolónői munkához, hogy bemutatta: milyen bonyolult vizsgálatoknál segíthetnek a nővérek. Továbbá szó volt a cseppinfúzióról, a vértömlesztésről, a gépi altatásról, az injekciózásról.

Láttuk, ahogy az ápolónő vényomást mér, pulzust számlál, gyógyszerrel oszt. Mindez jól illusztrálta, hogy korunkban az ápolás alaposan megváltozott. Viszont a képsor adós maradt az ápolás klasszikus, lényegbeli feladataival: a betegek körüli teendőkke. Nem láttuk, ahogyan ágyaznak, mosdatnak, etetik a betegeket; ahogyan jó szóval nyugtatják őket. Mindez kevésbé látványos, de a nővéri teendőknek a leghálásabb és talán a leg-humánusabb része. „Az ápolás önmagában nem ad egészséget — mondta egy alkalommal Friderike Dittrich, az Európai Ápolónők Egyesületének elnöke —, ám nélkülözhetetlen az orvos munkájához. Hivatásunk szép, nehéz és igényes. Aki ennek eleget akar tenni, naponta tudjon ajándékozni. Ajándékozni a gyengének, élni akarást a kétségbeesésnek.”

De hogy ez a forrás el ne apadjon, s mindig tisztán áradjon, nemcsak a nővértől függ, hanem munkájának megbecsülésétől is.

A nővérek bizonyos tennivalókat gyakran nem az orvostól, hanem a takarítónőktől kénytelenek átvenni. Egyik nagy kórházunkban kerestem az osztályvezető nővért, nem találtam sem a szobájában, sem a kórteremben. Végül ráakadtam a találó-konyhában, ahol két szakképzett ápolónővel kalá-

kában mosogatták a betegek edényeit, mert nem volt takarítónő. Ezzel nem a tekintélyükön, hanem a betegek ellátásán esett csorba.

Egy ápolónőt hallottam: „Nem a jövedelmünk okoz elsősorban gondot, hanem az asszonynak, anyának alig elfogadható munkabeosztás. Az osztályunkon tizenhat nővérállás van, de kettő betöltetlen, hárman szülési, ketten gyermekgondozási szabadságon vannak. Ezenkívül egy ápolónő mindig távol van, mert vagy ő vagy a gyermeke beteg. Szinte fél létszámmal látjuk el a munkát. És ez az állapot nem tekinthető átmenetinek. Az állandó, rendszeres helyettesítés kifizetődő, viszont aki huzamos ideig végzi, testi-lelkileg belefárad.”

Sokat hallani az ápolónők elvándorlásáról, de lényegesen kevesebbet azokról, akik évtizedekig hűségesen kitarának a kórházakban, szociális otthonokban és a többi gyógyintézetben. Pedig az egészségügyi dolgozóknak több mint ötven százaléka törzsgárdatag. Ők az orvosok nélkülözhetetlen segítőtársai, akik szakmai érdeklődésből, humánumból egy életre eljegyezték magukat az orvostudomány vívmányait nap nap után alkalmazó, izgalmas és szép hivatással, a gyógyítással.

Róluk — értük szóltam.

Sz. K. K.